

merilne instrumente, takšne pač, kakršni so bili takrat v rabi.

Predvsem nemško govoreči in goriški svet pozna odsej Valentina Staniča kot izvrstnega slovenskega gornika in prvopristopnika na več visokih gorskih vrhov, Slovenci, predvsem z Banjske planote, kjer je služboval kot duhovnik, so ga poznali tudi kot učitelja, zdravilca, umnega kmetovalca, tiskarja in vsestranskega ljudskega prosvetitelja, poleg tega je v odročnih krajih sam cepil ljudi proti kozam, v Gorici je ustanovil zavod za gluhoneme, pa tudi prvo društvo proti mučenju živali v tem delu Evrope.

O tem možu pripoveduje 50-minutni dokumentarni TV film »Valentin Stanič«, za katerega je scenarij napisala Marjeta Keršič Svetel, v naslovni vlogi pa nastopa **Miro Nagode**. Film je deloma dokumentaren, deloma igran, v njem govorijo o Staniču preučevalci njegovega življenja iz Slovenije in Nemčije.

Nemci so 3. julija letos pred 200-letnico prvega (Staničevega) pristopa na Watzmann pri svoji koči pod vrhom gore ob začetku »Watzmannovega leta« pripraviли slavje, kakršnega niso Slovenci niti ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav, katerega »akterji« so bili sami Slovenci. Prihodnje leto bodo podobno slavje ob 200-letnici prvega pristopa na Grossglockner pripravili pod to avstrijsko goro in spet ne bodo mogli mimo Slovenca, ki jim je goro prvi izmeril.

O takih (tudi turističnih, saj je pravzaprav vse turizem) promocijah Slovenije nimamo priložnosti prav pogosto pisati.

Valentin Stanič, kot ga je v dokumentarnem TV filmu upodobil Miro Nagode, sicer tudi jamarski reševalec.

KDO JE KLEMENTA JUGA PRVI PELJAL V GORE – TRETJIČ IN ČETRTIČ

VPRAŠANJE SE JE RAZVILO V POLEMICO

Najraje bi kar pritrdil **dr. Tonetu Strojnu**, ki na začetku svojega odgovora na moj članek o **Klementu Jugu** izraža upanje, da se vprašanje iz naslova ne bo izrodilo v polemiko (svoj prispevek v PV 7-8 1999 na strani 304 je naslovil s podobnim vprašanjem: »Kdo je koga prvi peljal v gore?«). Ne glede na to najino – upam, da dobronamerno – uverturo pa mi vest ne dá miru. Menim, da sem bralcem, ki so temu vprašanju na straneh Vestnika sledili, že zaradi načina odgovora dr. Strojina dolžan nekaj pojasnil. Brez sprenevedanja je (hočeš nočeš) torej polemika tu. Pa pojdemo lepo po vrsti!

NE VEMO, KDO GA JE NAGOVORIL

Dne 20. 3. 1999 sem glavnemu uredniku Planinskega vestnika poslal prispevek z naslovom »Stoletnica rojstva Klementa Juga« in ga prosil za objavo v rubriki »Odmevi«, po lastni presoji pa lahko tudi kje drugje. Prispevek je bil objavljen uokvirjen v letošnji majski številki PV pod naslovom »Kdo je Klementa Juga prvi peljal v gore«. Vprašanje, ki je ob celovitem obravnavanju osebnosti dr. Klementa Juga lahko le eno izmed mnogih, je tako nehote dobilo bolj polemično noto in v

zvezi z Jugom osrednji pomen. Dr. Strojin celo pravi, da je »to vprašanje danes za nekatere problem«. Lahko le sklepam, da med »nekatere« prišteva tudi mene.

Sicer pa se s tem »problemom« ukvarja tudi sam, ko v svojem prispevku v lanskoletnem decembrskem Planinskem vestniku (*Dr. T. S.: Stoletnica rojstva Klementa Juga – Filozofski nazor in etika dr. Klementa Juga v alpinizmu in alpinistiki*, str. 529–531) piše o Jugu: »Ne vemo, kdo ga je nagovoril, da je šel v gore.«

Na to, da ga je za prvo planinsko turo na Triglav pravzaprav nagovoril prijatelj **Zorko Jelinčič**, sem ga opozoril na posvetovanju ob stoletnici Jugovega rojstva v Solkanu, kasneje pa v svojem omenjenem prispevku v PV. Izšel je letos v maju, torej približno sočasno s knjižico *Dr. Klement Jug 1898–1924 – gradivo pogovora ob stoletnici rojstva dr. Klementa Juga* (Solkan, 4. 12. 1998). V njej je v prispevku »Filozofski nazori in etika dr. Klementa Juga v alpinizmu in alpinistiki« v poglavju »Jugova pot v gore« (str. 33) dr. Strojin svojo prvotno tezo popravil in zapisal: »Zorko Jelinčič ga je nagovoril, da je šel v gore. Iz njegovega spisa vemo, da je pokazal žilavo naravo in pristnost tovarštva v go-

rah...« Smatram, da je slednja, popravljena trditev korektna. Če bi bila v taki obliki izrečena in napisana že poprej, se gotovo – vsaj jaz – ne bi spuščal v polemiko.

Toliko v pojasnilo vprašanju, ki za celovito oceno prispevka dr. Klementa Juga k razvoju alpinizma, filozofske misli in splošni narodni kulturi gotovo ni osrednje, je pa tako kot vsako drugo dejstvo kamenček v zgradbi poznavanja življenja in dela te osebnosti.

Želel bi komentirati še nekatere izjave in dele citatov, ki jih je dr. Stroj in uporabil v prid svojih pogledov. Tudi meni je iskreno žal, da mu ni uspelo izkoristiti priložnosti in izvedeti kaj več podrobnosti od pokojnega **Albina Torellija** in dr. **Vladimirja Kajzelja**. Vsak podatek bi bil pri preučevanju osebnosti Klementa Juga dobrodošel. Dovoljujem si celo trditi, da ga je med skalasi Kajzelj kot plezalca gotovo najbolje poznal, saj sta bila – kadar Jug ni plezal sam – nekakšna »zlata naveza«. Poleg njega je bil najpogostejši Jugov soplezalec še **Volkar**. Torelli je kot plezalski tovariš sodeloval ob **Janezu Kvedru** samo pri plezanju variante Kalteneggerjeve smeri v severnem ostenju Razorja (4. 8. 1924). Morda ga je poznal sicer, ne pa kot pogosti soplezalec.

SPORNA JUGOVA PRVA TURA

Res je to, da je Klement Jug plezalska nagnjenja nosil v sebi; najmanj toliko če ne še več kot povprečen otrok. V obdobju, ko so se otroci merili v obvladovanju vseh mogočih naravnih ovir, ki jih je bilo v skalovju vzpetin nad rodnim Solkanom na pretek, je po spretnosti in vztrajnosti med vrstniki vsekakor izstopal. To pa gotovo ni bil zadosten pogoj, da je Jug postal vrhunski alpinist. Med instinktivnim otroškim obleganjem bližnjega skalovja in zavestno opredelitvijo za plezalca v zreli dobi je treba vendarle potegniti ločnico.

S Strojino trditvijo, da Triglav ni bil prva Jugova tura, ne morem soglašati, vsaj dokler niso znani njegovi morebitni prejšnji podvigi. Ne bom uporabljal iztrganih citatov iz posameznih virov, čeprav se jih tudi dr. Stroj in poslužuje. To pa kaj rado zamegli popolno predstavo o določenem problemu. Iz celotnega »*Pregleda planinskih izletov in plezalnih vzponov*« Klementa Juga (*Jelinčič, dr. Kajzelj, dr. Bartol: Dr. Klement Jug* – Ljubljana 1956), iz poglavja »*Planinec*« (isti vir), iz spominškega članka »*Neiztrohnjeno srce*« (PV 1924, str. 239, avtorja J. Z. /Podmelec/), pa tudi iz zapiskov in pričevanj Zorka Jelinčiča in **Franceta Štruklja** (študentska, stanovska in planinska tovariša Klementa Juga) lahko zaključim samo to, da je Jug svojo prvo gorsko turo opravil na Triglav v družbi in na pobudo Zorka Jelinčiča (leta 1920). Temu so sledile številne v omenjenem pregledu zapisane ture, pa tudi tiste, katerih datum ni točno zabeležen. Vsaj v obdobju do leta 1922, ko je Jug vstopil v TK Skala in se preizkusil na prvi plezalni turi (Mojstrovka), je bilo tudi več ilegalnih prehodov grebena toliminsko-bohinjskih gora v poletnih in zimskih razmerah s ciljem prenesti propagandni material in slovensko literaturo na drugo stran rapalske meje. Po poročilih Jelinčiča in Štruklja je v njih sodeloval tudi Jug. Tako je počasi gorniško dozoreval. V svojem

stremljenju po razvoju, po vedno zahtevnejših preizkušnjah samega sebe in popolnem obvladovanju sveta vertikal je postal tudi alpinist.

O tem, koliko lahko mladostno občudovanje vrhov, divjih globeli Alp in narave vpliva na usmeritev nekoga v alpinizem, ne mislim na široko razpravljati. Dr. Stroj in se namreč v zvezi s tem v svojem odgovoru poslužuje iztrganega Jelinčičevega citata. Poleg filozofije je bila Jugova študijska usmeritev izrazito naravoslovna, o čemer priča njegova personalna dokumentacija, ki sem jo imel priložnost preučiti v univerzitetnem arhivu. Vendar so znani tudi številni pasivni častilci gorske narave, ki se niso še nikdar odpravili niti na resen izlet v gore, kaj šele v stene. Zato se mi zdijo taki dokazi majavi, z njimi pa je približno tako kot s tezo dr. Strojina, da na Triglav leze na desettisoče ljudi, pa zaradi tega vzpona

Ena od redkih fotografij dr. Klementa Juga

še nobeden ni postal alpinist Jugovega kova. Lahko jih obračamo kakorkoli želimo.

KDO JE DAL POBUDO ZA ZIMSKO TURO

Dr. Stroj in mi pripisuje tudi pretiravanje in pravi: »Govoriti danes, da je imel Zorko Jelinčič, ki ga izjemno cenim kot zavednega primorskega Slovenca, ključno vlogo pri nastanku in razvoju Jugove plezalne poti, je malo pretirano.« Tega nisem napisal jaz. Nisem namreč tako naiven, da bi verjel, da je samo zaradi tega postal Klement Jug vrhunski alpinist. Lahko pa sklepamo, da je Jelinčičeva pobuda in njuna prva skupna tura zbudila pritajena Jugova gorniška in plezalska nagnjenja. O 423

Prva stran Jugovega dnevnika iz leta 1920

tem navsezadnje pričajo tudi številni (že naštetih v drugih) viri, iz katerih se zelo lepo vidi kronologija Jugovega razvoja. Svojevrsten dokument Jugovega gorniškega dozorevanja pa je tudi njegovo literarno ustvarjanje v Planinskem vestniku: od članka »Trije krti v snegu« – 1922, preko »Zgodbe planinskega trgovca« – Na Jalovec« – 1923 do »Plezalnih tur v vzhodnih Julijskih in v Kamniških planinah« – 1924 in 1925). Tako je predvsem po zaslugi silne volje zaradi odmevnih alpinističnih dosežkov, podkrepljenih z znanstvenimi preučevanji, postal osrednja in spoštovanja vredna osebnost našega tedanjega alpinizma. To vlogo so mu priznavali vsi, tudi Jelinčič in dr. Bartol, kot pravi dr. Strojina. Škoda je le, da za dokaz tega ni izbral kakšnega bolj primernega citata kot je Bartolova izjava o »prijateljih smrti«. Ta se zlasti v dnevnem tisku, ne da bi upoštevali celoten kontekst, kaj rada napačno rabi pri dokazovanju suicidnih nagnjenj Klementa Juga in njegovih tovarišev.

O tem, kdo je dal pobudo za zimsko turo Juga, Štruklja in Jelinčiča na Grintovec, obstajajo tudi drugačne trditve, kot jih navaja dr. Strojina, vendar se mi o njih ne zdi pomembno polemizirati. Je pač potreboval dokaz za to, da me prepriča o Jugovi vodilni vlogi, o kateri sem tudi sam prepričan, a mu jo priznavam šele po letu 1922, ko je postal vse bolj uspešen in samozavesten alpinist.

O njegovi tedanji samozavestnosti priča kar nekaj primerov iz korespondence s tovariši skalasi, kjer dobesedno naroča, kdo bo z njim plezal in kdaj. Po letu 1922 so bile tudi njegove ture z Jelinčičem in Štrukljem vse bolj poredke. Štrukelj se je povsem predal študijskim obveznostim na tehniški fakulteti v Ljubljani, Jelinčič je v študijskem letu 1922/23 nadaljeval filozofski študij v Padovi (7. in 8. semester) in kasneje izgoreval v prosvetno-političnem delu na Primorskem, Juga pa so zaključni izpiti in doktorska disertacija za pol leta odmaknili goram. Ostali so jim posamezni, redki in kratki obiski gor, predvsem pa hrepenenje, o čemer pričajo nekateri primerki korespondence iz tega obdobja.

ODNOSI JUG-JELINČIČ

V začetku poletja 1923 je Klement Jug uspešno opravil vse študijske obveznosti, vključno z doktorsko disertacijo. Tedaj se je pravzaprav intenziviralo njegovo kratko in uspešno plezalsko obdobje v družbi z ostalimi tovariši iz TK Skala, najpogosteje z Volkarjem in Kajzeljem. Za to obdobje se povsem strinjam z dr. Strojino, ko pravi, da dr. Klement Jug ni potreboval vodstva in vodenja drugih. Dober tovariš mu je bil dobrodošel, kadar je ta zatajil, se je brezkompromisno podal v steno tudi sam – tako kot na svojo poslednjo pot.

Preden sklenem svoj odgovor odgovoru dr. Strojina, ki me je nekako ex cathedra ošvrknil, da sem »žal, površno prebral Zorka Jelinčiča članek...«, bi rad vsem tistim, ki ste ves čas pazljivo sledili tej razpravi, natočil čistega vina. Zagotavljam vam, da sem zelo pozorno preučil Jelinčičev članek in še številne druge vire. Ne morem pa mimo dejstva, da imamo vsi, ki se za to problematiko zanimamo, le določen krog razpoložljivih originalnih in sekundarnih virov. Na podlagi proučenega gradiva si lahko vsakdo ustvari in izreče svoje mnenje, ki je lahko zelo različno. Osebnost Klementa Juga si tudi sicer, ne samo ob jubilejih, zasluži pozornega preučevanja.

Rad bi opozoril še na napotilo **Borisa Pahorja** bodočim piscem Jugove biografije (*B. P.: Triglavske razsežnosti*, PV 1965/št. 10), ki je na kratko spregovoril tudi o odnosih Jug-Jelinčič. Priporoča primerjavo njune usode, ki bi odkrila »sorodnosti in razločke« obeh osebnosti. Priložnost, da – vsaj planinci – kaj več spregovorimo o Zorku Jelinčiču, pa je ob bližajoči se stoletnici njegovega rojstva (leta 2000) tako rekoč pred nami.

Žarko Rovšček

ZELO POMEMBNO JE, KDO JE JUGA PRVIČ PELJAL V GORE

Zelo nerad se oglašam v zvezi s polemiko o tem, kdo je Klementa Juga prvič peljal v gore, vendar pa menim, da moram pojasniti nekatere stvari, ker se neposredno tičejo mojega pokojnega očeta Zorka Jelinčiča.

Dr. Tone Strojina trdi, da ni znano in pravzaprav niti ni pomembno, kdo je prvi peljal Klementa Juga v gore, Žarko Rovšček pa pojasnjuje, da je iz njegovih raziskav jasno razvidno, da je bil to nihče drug kot njegov

najboljši prijatelj, sošolec in pravi življenjski sobrat Zorko Jelincič. Tisti Jelincič, ki je nato ustanovil domoljubno revolucionarno tajno organizacijo TIGR, ki se je prva s silo uprla fašizmu v vsej Evropi; tisti Jelincič, ki je pod fašizmom ustanovil okrog 80 in vodil kakih 400 društev na Primorskem; tisti, ki je nato presedel vrsto let v ječi in si s svojim delovanjem prislužil naziv »legenda slovenskega naroda«; in ne nazadnje tisti, ki ga je po koncu vojne oblast odrinila na stran, ker je bil po srcu, razumu in dejanju »le« odprti levičar, napreden človek in dosleden narodnjak, ne pa registrirani komunist in še najmanj tipični slovenski poveljni ortodoksni komunist z izkaznico v žepu in kariero v glavi, tak, kot jih je bilo tedaj toliko na površju in ki jih je oblast potrebovala, da je obnavljala samo sebe, po vojni seveda. Marsikoga od teh »do srca rdečih« ljudi so namreč pred in med vojno videvali po naših vaseh in trgih s črno srajco; a to je že druga zgodba – ali pa ne. Ko so le nekaj let po Jelincičevi smrti predlagali, da bi po njem poimenovali ulico v Novi Gorici, je prav neki tak kameleon cvilil, da si Jelincič ne zasluži ulice, ker je premalo žrtvoval za narod! Seveda na ulico še vedno čaka. Ne bom obširno dokazoval, da je bil prav Zorko Jelincič tisti, ki je Juga prvi peljal v gore, ker se mi to zdi že razčiščeno. Sam Jelincič je namreč večkrat napisal, kako in predvsem zakaj ga je navdušil za hribe. Pisanih

virov je s tem v zvezi mnogo. Ne bom povzemal Jelincičevih citatov iz znamenite zelene knjižice o Jugu iz leta 1956 (predvsem na strani 34, kar pa je že omenil **Rovšček**), saj je prav Jelincič že na 240. in 241. strani oktobrske številke Planinskega vestnika iz leta 1924, ki je v celoti posvečena ponesrečenima Jugu in **Topolovcu**, pa tudi na 124. in 125. strani Jugove spominske knjige iz leta 1926, jasno zapisal to dejstvo.

Kaj niso dovolj ta pričevanja iz prve roke, da je dilema dokončno rešena, ko pa jih je izpostavil tisti, ki je Juga najbolj je poznal in ga je torej tudi znal najbolje interpretirati?

Citiral bi kvečjemu še uglednega zgodovinarja in najboljšega poznavalca zgodovine Primorske sploh **dr. Branka Marušiča**. V septembrski številki Planinskega vestnika iz leta 1966 je med drugim zapisal: »Prebral sem številne Jelincičeve biografske prikaze Jugovega življenja, polne tovariške predanosti, sočutja, naklonjenosti in ne nazadnje občudovanja. Jug mu je bil nekakšen učitelj, čeravno ga je Jelincič leta 1920 navduševal za gore in mu tako odprl novo področje razvoja njegove filozofske misli. O odnosih Jug-Jelincič je spregovoril tudi **Boris Pahor** v svojih Triglavskih razsežnostih in pokazal na potrebo, da se primerja usoda obeh – primerjava, ki naj bi odkrila njune »sorodnosti in razločke«, brez dvoma vredno na-

Skalni odlom v Veliki Mojstrovki

4. 6. 1950

Po delovni akciji na starem Tičarjevem domu 3. junija 1950 in prespani noči na Vršču smo štirje udeleženci v nedeljo, 4. junija, že ob 5. uri zjutraj odšli na predvideno plezalno turo v »Urošev raz« Travnika. Preko Vratc smo se podali do Slemena in od tam po poti, ki vodi v Tamar, dokler nismo našli precej široke gredine, ki je v spodnjem delu severne stene Velike Mojstrovke vodila do vznožja Travnikovega stebra.

Hitro smo prišli nekako do polovice stene in se ustavili blizu vpadnice Mojstrovkinoga vrha. Od tam smo imeli lep pogled na steber, ki smo si ga tako lahko ogledali iz bližine, obenem pa smo še nekoliko poseleli in se pripravili k malici, ki si je nekaj ur pozneje verjetno ne bi mogli privoščiti.

Ko smo tako sedeli in jedli, je od časa do časa prav v našo bližino priletel kakšen kamenček. Pomislili smo, da je morda v steni nad nami kakšen gams, ki bi nam utegnil poslati še kaj večjega, zato smo takoj pobrali nahrbtnike in se podali naprej pod raz. Pod gredino so bili v grapah tu in tam še precejšnji skladi snega, naš raz pa je bil popolnoma kopen.

Pri vstopu smo se navezali: v prvo navezo Janez in Peter, v drugo pa jaz in Joža. Steber je po težavnosti ocenjen od spodaj navzgor s peto in tretjo – ponekod četrto – stopnjo, zato nas je spodnji del tudi zamudil malo več časa. Ko smo se že bližali sredini stebra, je v steni Mojstrovke prav nasproti nas zahreščalo. Pogledal sem v tisto smer in videl, kako se je prav takrat od roba stene nagnila velika, morda 30 ali več metrov

visoka luska, se v sredini prelomila in zgrmela v globino, kjer se je razbila. Slišali smo silno grmenje, prav nič podobno ropotanju kamenja, ampak kvečjemu streljanju težkih topov. V nekaj sekundah se je dvignil oblak prahu vse do vrha stene, da je bilo videti, kot da jo je ovila megla. Stali smo tam in čakali. Ko se je prah polegel, se nam je nudil neverjeten pogled.

Od vznožja in visoko v steno je ležal kup nagrmadenih skal in kamenja. Vse je bilo na debelo pokrito s prahom in v grapah snega ni bilo več. Drobeče se skale so ga zdrobile ali pa ga je pokril prah. Pod vrhom stene, od koder se je odtrgala luska, je samo velika rjava lisa še kazala kraj odloma. Tu in tam je preko stene še priletel kamenček, nato pa se je počasi vse pomirilo. Nastala je prava grobna tišina.

Ostali smo nekaj časa na mestu, da smo se nekoliko pomirili, nato pa smo plezali naprej. Po dobrih petih urah plezanja od vstopa smo si na vrhu Travnika podali roke. Tam smo nekaj časa sedeli in počivali, zraven pa ugibali o podoru, ki smo mu bili priča pred nekaj urami. Pomislili smo, da se je luska verjetno premakala že takrat, ko smo sedeli prav pod njo na gredini, kar je verjetno prožilo kamenje, ki je padalo okrog nas. Kaj bi bilo, če bi se luska odtrgala takrat? Zmlelo in zasulo bi nas tako, da za nami ne bi ostalo niti sledu. Toda – ni nam bilo še usojeno. Tako lahko le rečemo s tistimi, ki so v gorah kaj podobnega že doživeli in preživeli: »Gora ni hotela!

Raz Travnika smo 4. 6. 1950 plezali **Janez Krušič, Peter Ferjan, Joža Baš** in **Slavko Koblar**.

Slavko Koblar,
Jesenice

potilo bodočim piscem Jugove oziroma Jelinčičeve biografije.

JUG DO SREČANJA Z JELINČIČEM NI BIL GORNIŠKA DUŠA

Seveda se strinjam, da samo na sebi vprašanje, kdo je Juga prvič peljal v gore, ni pomembno; pač pa postane pomembno, ko se vprašamo, zakaj je Jelinčič peljal Juga v hribe. Ne smemo namreč pozabiti, in to zgodovina slovenskega gornišstva prepogosto pozablja, da sta bila Jug in Jelinčič paritetni osebnosti in sta si bila stalno drug drugemu učitelja. Jug ni bil Jelinčiču voditelj, ker sta bila oba rojena voditelja, kot se spominja sam Jelinčič v knjigi z naslovom »Pod svinčenim nebom« in pojasnjujočim podnaslovom »Spomini tigrovskega voditelja«. Jelinčič je po dolgih in poglobljenih pogovorih z Jugom, še najraje med skupnimi sprehodi na Rožnik, razumel, da bi bila hoja in plezanje v gorah kot nalašč za njegov vedoželjni značaj in da bi v hribih najbolj učinkovito sprostil svojo ustvarjalnost na področju znanstvenega duha. Jelinčič je vedel, da je Jug na poti filozofskega nauka, ki ga je treba podkrepiti s psihologijo iz vsakdanjega življenja, kjer prednjačijo človekova volja, hrepenenje po izpopolnjevanju in želja po uspehu in po vodenju drugih h kulturnemu razsvetljenstvu, nato pa dognal, na katerem terenu bi lahko bil Jug najbolj uspešen in ga je zato napotil tja. Skratka: zelo pomembno je, kdo je Klementa Juga prvič peljal v gore, ker je vedel, zakaj ga je peljal. Ne smemo med drugim pozabiti, da Jug ni bil do srečanja z Jelinčičem »gorniška duša«, kot je bil sam Jelinčič, ki je praktično vedno živel v hribih in s hribi. Rojen je bil v Logu pod Mangartom, do univerzitetnega študija v Ljubljani je živel v Podmelcu v Baški grapi – torej spet v hribih –, gimnazijo pa je opravil v Idriji, torej v notranjskem hribovju. Hribe je torej zapustil le v slovenski prestolnici. V dolgih letih, ki jih je prebil po jetnišnicah v Italiji, pa so mu poleg najdražjih manjkali prav hribi.

POJASNILO SE JE IZRODIL V POLEMIKO

Mimogrede: Koliko je Jugu pomenil Zorko Jelinčič, dokazuje že pisatelj Vladimir Bartol v noveli »Zadnji večer« iz zbirke »Al Araf«, ko je spremenil zadnje Jugove besede, zapisane v dnevnik dan pred smrtjo: »Dež. Rožmana ni. Kdo ve, zakaj. Ako bo jutri lepo, pojdem sam.« v »Rožmana ni od nikoder. Doslej je vselej držal besedo. Vidim, da se tudi nanj človek ne more prav zanesti. Sicer pa mu nočem delati krivice. Morda je prišlo kaj nepričakovanega vmes. Škoda, da se nisem dogovoril z Jelinčičem. On bi prišel čez drn in strn. Tak je, kot jaz: zanj ni zaprek. Pojdem pa sam v steno!«

Še beseda o pojasnilu, ki se je, žal, izrodilo v polemiko. Sam sem v svojem literarnem, novinarskem, esejističnem in raziskovalnem delu mnogo napisal, sklepal, primerjal, odkrival, postavljaval hipoteze in oblikoval teze. Pri tem sem bil vedno zadovoljen, če me je kdo pri tem

Dr. KLEMENT JUG 1898-1924

Gradivo pogovora
ob stoletnici rojstva
(Solkan, 4. 12. 1998)

Naslovna stran knjige, ki jo je izdala založba Branko iz Nove Gorice

dopolnil, dodal motivirano pojasnilo ali stvarno razširil moj argument, saj sem se pri tem zavedal, da vsako pojasnilo ovrednoti že sicer znane podatke. Vsi pač niti na svojem področju, ki ga lahko orjemo desetletja, ne moremo vedeti ali odkriti vsega. Tako je storil **Žarko Rovšček**, ki je konstruktivno in prav gotovo ne polemično dodal nekaj pojasnila na neko strokovno pisanje. Namesto zahvale za argumentirano precizacijo pa si je dobil obtožbo o površnosti, ali natančneje stavek: »Žarko Rovšček je, žal, površno prebral Zorka Jelinčiča...« S tem se je, žal, zadeva sprevrgla v polemiko, ker je površnost v strokovnem delu eden od najhujših grehov.

Žarka Rovščka poznam kot vestnega in natančnega raziskovalca, ki je ob neki trditvi, ki se mu je zdela netočna, kot marljiv izvedenec čutil potrebo do pojasnila. Za sabo ima vrsto strokovnih člankov, sestavkov in esejev, pa tudi že kvalitetno samostojno publikacijo o planinstvu na Primorskem, ki ji bodo v kratkem sledile še druge.

Da ne bo nesporazumov: dr. Strojina globoko spoštujem kot pomembnega gorniškega izvedenca, ki je s svojimi knjigami – naj omenim samo zadnjo, »Gorni-

štvo – uokviril naše planinsko gibanje v celovit sistem in mu dal dodelan okvir. Zato moja pojasnila nočejo biti polemika, temveč le tisto, kar dejansko so: pojasnila.

OBJEKTIVNEJŠI POGLEDI NA ZGODOVINO

Globlji namen, ki me je silil k temu pisanju, pa je bil neprijeten občutek, ki sem ga imel ob branju Strojinega pojasnila pojasnilu in se tiče lika Zorka Jelinčiča, ko piše: »Govoriti danes, da je imel Zorko Jelinčič, ki ga izjemno cenim kot zavednega primorskega Slovenca, ključno vlogo pri nastanku in razvoju Jugove plezalne poti, je malo pretirano...« Mislim, da je imel Zorko Jelinčič zelo pomembno vlogo ne samo pri razvoju Jugove plezalne poti, temveč tudi pri razvoju njegove raziskovalne in ustvarjalne poti. In seveda tudi Jug na Jelinčiča, saj sta bila, kot rečeno, paritetni osebnosti, ki sta drug drugega dopolnjevala in vzgajala.

Na to, žal, prepogosto pozabljamo, saj je ta »zavedni primorski Slovenec« prižgal prvo baklo antifašističnega upora ne samo na Primorskem, ampak v vsej Evropi in je nato dolga leta gnil v zaporu, da bi povečal ves slovenski narod, ki se danes lahko pred svetom pohvali s svojo trdnostjo in pokončnostjo. Dozorel je čas, da se na zgodovino slovenskega naroda gleda objektivneje in prav zato ne more in ne sme biti lik Zorka Jelinčiča več odrinjen v stran, niti pri stvarih, ki se zdijo le navidez malenkostne. Saj so ga pisatelji Vladimir Bartol, **Saša Vuga** in **Francè Bevk**, pa slikarja **Božidar Jakac** in **Tone Kralj** – če se hočem omejiti le na umetnike, na katere se trenutno spomnim – imenovali legendo slovenskega in ne samo legendo primorskega naroda. Naroda, ki mu le v težkih krčih počasi in sumničavo začenja dajati priznanja, ki mu pripadajo in ki mu jih je že izrekla zgodovina.

dr. Dušan Jelinčič

NITI ČISTOČE NA POBOČJIH EVERESTA NI MOGOČE KUPITI LE Z DENARJEM

KUPOVANJE GORE

MARJAN BRADEŠKO

Pred kratkim mi je prišla v roke revija Highstyle, ki jo za svoje goste izdaja združenje hotelov Inter-Continental in Crowne Plaza. Že z naslovnice je vabil zanimiv prispevek: Peak Practice: Is Everest too Commercialised? Torej znova razmišljanja o trženju Everesta, na katerega vrh se je danes možno povzpeti za najmanj dvajset tisoč dolarjev, cene pa so večinoma precej višje, tudi do petinšestdeset tisoč dolarjev. Članek, ki sicer nosi naslov Natural High, je pisan tako, da izsledke lahko konec koncev prenesemo tudi nižje, povsod tja, kjer danes govorijo o organiziranem dviganju adrenalina. Ker je vse seveda kupljeno, se kaj rado zgodi, da sicer premožni ljudje, ki imajo kaj pod palcem, nimajo dovolj v mišicah in glavi – prav to pa je nujni pogoj za srečno vrnitev z adrenalinske odprave, najsi bo na Everest ali pa le, denimo, v našo Soško dolino. Članek v celoti povzemam, saj odpira nove vidike sodobnega osvajanja narave, zanimive tudi z vse pomembnejšega ekološkega stališča. Na koncu dodajam nekaj komentarjev.

»Čutil sem, kot da se je moje telo spremenilo v ena sama velika pljuča, ki se borijo za zadnje molekule kisika. Toda navkljub težavam sem uspel. Bil sem gori... Bilo je, kot bi gledal nebesa sama. Kot bi segel naravnost gor in prijel za zvezde. Kot da bi vse, kar sem pred tem storil v življenju, ne pomenilo nič v primeri s tem. Še štirje drugi so dosegli vrh, dva sta se prej obrnila. Vse skupaj od odhoda iz Londona do vzpona na vrh je

trajalo osem tednov. Večino časa smo preživeli v prilaganju na velike višine, sam končni naskok je trajal le pet dni – na trenutke se je zdelo, kot da traja pet let.«

Citirana izjava prihaja od moža, ki nima veliko izkušenj z gorami – nekaj plezalnih vzponov v skalah in nekaj trekingov v vznožju Skalnega gorovja (Rocky Mountains). Tako kot mnogi danes je tudi on dal velike vsote denarja, da bi ga poklicni vodniki pripeljali na vrh najvišje gore sveta.

Od prvega vzpona na Everest, leta 1953, ko sta nanj stopila **Edmund Hillary** in **Tenzing Norgay**, pa do konca sedemdesetih let je bila večina poskusov vzponov opravljena z velikimi, dobro opremljenimi odpravami, pogosto podprtimi s strani vlad, združenj, časopisnih hiš ali podjetij. Sredi osemdesetih let je večji del prejšnje obsežnosti izginil. Spremenil se je tudi tip plezalca in Everest ni več v izključni domeni klasičnih alpinistov; postal je tudi cilj manj izkušenih in tudi starejših alpinistov. Posledica tega je bilo rojstvo podjetij, ki ponujajo vódene ture na najvišji vrh planeta.

»Komericalni vidik vzpona na Everest pa je vendarle drugačen kot pri podjetjih, ki ponujajo klasične trekinge« (**Andy McNal**, britansko planinsko združenje).

»Stranke, ki plačajo, so nujno potreben dodatek v proračun mnogih raziskovalnih projektov, ki potekajo na gori. Brez tega večina dela ne bi bila mogoča.« Ob raziskovalnih odpravah pa danes vendarle večji del strank plača le za to, da pridejo na vrh. V vsakem trenutku je med obdobjem, primernim za plezanje, tudi do petnajst moštev, ki se sočasno vzpenjajo na goro. Moštvo ponavadi tvori vsaj sedem nepalskih plezalcev z do